97. ՄԱՐԹԱԿԵՐ ՔԻՐՆ ՈՒ ԽՄԱՍՏՈՒՆ ՄՈՒԿԸ

Ըլըմ ա լըմ չի, մի թաքավըեր ա ըլըմ։ Էս թաքավըերին ունենըմ ա իրեք աղա, մի ախչիկ։ Մի օր տըհանք խըմոր են անըմ, վըեր հաց թխեն։ Էտ ախչիկը, վըեր տըենըմ ա տանը օքմըի չիկա, բըրորոցիցը տուս ա կյալի ու էտ խըմորը չիմ ուտըմ, ըլետ մըտնըմ բըրորոցը։ Տընցիք կյալիս են տըենըմ տաշտը տատաակ ա, մընըմ են ըրմացած, թե՝ էս խըմորը ի՞նչ ա ըլել, ո՞վ ա տարել։ Կըլխի չեն ընդյնըմ, թե ըեխեն ա կերել, ասըմ են. «Հալբաթ ախքատից, պանից եկել ա, ըեհել օքմըի չիկա, վըեր ա կալել, քյացել»։

Մի օր էլ ախպորտանցից մինը կյալիս ա տուն, տըենըմ ա քիրը հըրես կատվըին մաշկել ա ու տըհե հում-հում ուտըմ ա, վախիցը փախչըմ ա, քյնըմ ա հորնըմոր կուշտը. ասըմ ա. «Սըհե-սըհե սյան, քյացեք տըեհեք»։ Հերն ու մերը հըվատըմ չեն, ասըմ են. «Իրեւ ախպըեր են մի քիր ունեն, էն էլ սըհե-սըհե են ասըմ, ուզըմ չեն յոլա քյընան»։ Մընչև տըհանք կյալիս են, ախչիկը ամեն ինչը հենց հըվաքել թըմըղել ա, հենց իղն ու թողը կորցըել ա, վըեւ մի պան էլ ա մաշուրոք ղաա չեն տըենըմ ախպըերտինքը։ Վըեւ շատ ասըմ են, հերնըմերը հըվատըմ չեն, մըհել ախպըերտինքը ասըմ են. «Բա կատուն ո՞ւր ա»։ Ասում են. «Մի կատու, մի պալատ, ո՞վ ա գյիդըմ վըերդի՞ ա մըտել»։

Անց ա կենըմ մի քանի վախտ։ Մի օր էլ տըենըմ են շունն ա կերել։ Հորն ու մորը ասըմ են, թե՝ էս ախչիկր մարթակեր դի ըլիլ։ Հերն ու մերը հըվատըմ չեն։ Էս ախպըրտինքը տըենըմ են, վըեր հերն ու մերը հըվատըմ չեն. իրեքն էլ խոսկը մին են անըմ ու վըեւ կենըմ փախչըմ։

Մընըմ են հերն ու մերը ու ախչիկը։ Էս ախչիկը վըեր մեծանըմ ա, մըթնըքըշեր վախտերը ընգյնըմ ա քաղաքը ու մըենակ օքմըրի ա ուղատը քըցըմ, փըռնըմ ուտըմ։ Սա̈ էնքան խորամանկ ա ըլըմ, էնքան շուն ու սուտասան, վըեր քաղաքի կեսը կըերել ա. Հըլա̈ գյիդըմ չեն, թե ո՞վ ա կըերել։

Մի քանըի տարի անց ա կենըմ տա̈ թա̈մուզին էլ ուտըմ ա. մընըմ են մըենակ հերն ու մերը։ Մի օր էլ հերը քընած ա ըլըմ. հորն էլ ա ուտըմ։ Մընըմ ա ինքն ու մըերը։ Մըերն էն հույսովն ա. վըեր ախչիկը իրան ուտըիլ չի։ Անց ա կենըմ մի շա̈փա̈թ, մոր կեսն էլ ա ուտըմ, էտ կեսը պահըմ ա։ Մի օր պուճուր ախպըերը ասըմ ա. «Հըլա̈ մի քյնա̈մ հորըս-մորըս ղավուրն ըլեմ, տըեսնամ՝ վըե՞նց են, ի՞նչ են շինըմ»։ Կյա̈լիս ա էտ քաղաքը, տըեսնըմ ա մի օքմըրի էլա կավըեչ. մընըմ ա ըրմացած, ասըմ ա. «Ա՜ ծըեզ մատաղ, էս քաղաքի ժըղովուրթը էս վըերգի՞ ա քյա̈ցել»։ Կյա̈լիս ա հասնըմ ա իրենց տուն, տըեսնըմ ա մի օքմըրի էլա կավըեչ, մըհել ակոշկիցը տըեսնըմ ա քիրը նըստած իրան-իրան խոսըմ ա. «Էս ուտըեմ, բա էքուց ի՞նչ ուտըեմ. էս ուտըեմ, բա էքուց ի՞նչ ուտըեմ»։

Մոտանըմ ա կամաց շըլինքը էրգընցնըմ, թե տըեսնա էն ո՞ւմ հետ ա խոսըմ, տըեսնըմ ա իսանի կես ջա̈նդա̈ք ա, կիսակեր ղաքին ա տըրել ու տըհե իրան-իրան խոսըմ ա։ Ախպըերը վախից ետ-ետ ա քյընըմ, ուզըմ ա փախչի, տա̈ վըետի թըրըխկոցը մա̈նըմ ա, մըտիկ ա անըմ, ծըեռաց ախպորը տըեսնըմ ա թը չէ, մոր կիսանը կուլ ա տալըի, պերա̈նը սըրփիլով, տուս ա կյա̈լի, վաղ տալըի ախպոր ճըտա̈վը ընգյընըմ. «Վա՜յ, ախպեր ջա՜ն, պարով ես եկել. էս վըերդի՞ իր էսքան տարի, ըրեվըրիր վըեչ»։ Ասըմ ա. «Ուրուշ տըեղ աշխատանքի ի քյա̈ցել»։

Համա դե տըղը ընգյել ա ախպոր ջանը։ Տըհա̈նք մի քիչ զըրից են անըմ պըրծընըմ, քիրը ասըմ ա. «Ախպըեր ջա՜ն, սոված կըլես կացըի մի քիչ պա̈ն մա̈ն պիրեմ կեր»։ Խափըմ ա տուս ա կյա̈լի տուրը, ծիյու մի վըետը ուտըմ ա, կյա̈լիս ա, ասըմ. «Ախպըե՛ր, քու ծին չորս վըետնանի ա՞, թե իրեք»։ Ախպըերը կըլխի ա ըլըմ, վըեր ծիյու մի վըետը կերել ա, վըխնըիլուցը ասըմ ա. «Իրե՛ք»։ Մի քիչ զըրից են անըմ ու քյնըմ ա էն մի վըետն էլ ա ուտըմ, կյա̈լիս ա, ասըմ ա. «Ախպըե՛ր, քու ծին իրեք վըետնանի է՞ր, թե՞ էրկու»։ Ասըմ ա. «Էրկո՛ւ»։

Տա̈ տըհե անըիլով ծիյու չորս վըետն էլ ուտըմ ա, մըհել քյընըմ ա ծիյուն ուտըմ, կյա̈լիս ա, ասըմ ա. «Ախպըե՛ր, տու ծիյով ես եկե՞լ, թե՞ վըետով»։ Ասըմ ա. «Վըետով»։ Մի քիչ մընըմ ա,

դաստի շրկափրիցը աման քըթա՜լ ա պիրըմ, տըեղըմ ստոլին ու ախպորը ասըմ ա. «Տու առ էս սաղը ածա, մի քիչ հետը մըլուլ արա, մի ևս տըրևնամ ճաշը ի՞նչ տառա՜վ, խի՞ չի եփեց»։ Ինքը քչնըմ ա էն «Թախըմը կրըբընին սըրըմ ա, խեխչ ախպերն էլ վըխնըրիյուցը պյիդըմ չի, թե ի՞նչ անըի, արթեն պարզ կըլխի ա ըլըմ. վրեն էսա հերթը իրանն ա։

Մըհել արևնըմ ա հըրես տան պուճախիցը մի մուկը տուս էկավ, ասըմ ա. «Ա տընաքա՛նդ, էս ի՞նչ ևս շինըմ ըստեղ, նա՜ քյր նայել ա հըրես կըրոքընին սըրըմ ա. էսա կյա՜լ դի քեղ ուտրի։ Ես թու արևդը կըծընդծընդըցնեմ սաղի վըրա՜. տու լեղ արա՝ հայլին սանդերըը, մի պուտն էլ աղ վըեկալ ու փախի։ Մին ա նա եդնևդ կյա՜յ դի, տու մըտիկ կանըես եդըրևդ, վըեր տըենաս մոտանըմ ա՝ էս սանդերը իրեք հետ կըլխիդ չորս ղոլովը կըպըտըցընես ու ետդըրևդ վըրա կանըես, ինչքան տու փախչես՝ քու քըմակիցը սաղ էս սանդերքի կըրոքընին դի ըլըլ փըշերի զայդի ցից-ցից ըլած. Ինչքան նա՜ քըմակիցըտ վազ տա, վըեռները ծկծըկոտիլ, ըրնըվիլիկ դըն անըիլ։ Համա նա՜ ըլետ քըմակիցտ վազ դի տալ, վըեր տենաս ուզըմ ա հասնըի, էտ աղը շաղ կըտաս, նըրա՜ վըեռները սըկըսիլ դի մըրիկըտալը ու մըռմըռալը։ Վըեր տըենաս էտ էլ չի ըլըմ, եդնետ ուղըմ ա հասնի, հայլին կըշըպըրտես՝ էս տըրևտ արթեն տու փըրկված կըլես. հայլու տըեղը մի ծով կառաչանա, տու կըմնաս ծովըի էս ղըաղին, նա՜ էլ՝ ծովըի միչին ու կըխեխտըվի»։

Մուկը տըհե ա ասըմ թե չէ, տըղեն ծըեռաց վըեր ա ունըմ սանդերըը, հայլին ու մի պո՜ւտը աղ ու փախչըմ ա։ Մուկը սկսըմ ա սաղի սիմեռի վըրա՜ քչնա՜լ-կյա՜լը ու ծուլ-ծուլ ըլիլը, մի քիչ մընըմ ա, մըհել մարթակերը կըոքընին սըրած կյա՜լիս ա, մուկը ծըեռաց փախչըմ ա, մըտնըմ իրան ծակը։

Էս մարթակերը վըեր տըենըմ ա ախպըերը կա վըեչ, ծըեռաց տուս ա կյա՜լի, վազըմ ու ախպըոր եդնի վազ ա տալըի։ Մըհո՜լ տխպըրևր մըտիկ ա անըմ, տըենըմ ա՝ հըրես քիրը էն ա հա քիչ ա մընըմ եդնևն հասնի, տա՜ ծըեռաց էտ սանդերքը ետըըրեդ շըպըրտըմ ա։ Մարթակերի վըեռները ըրնըվիլիկ ա ըլել, կըտաղել ա, համա ըլետ քիչ ա մընըմ թե հասնըի, մըհել աղն ա շըպըրտըմ, սկսըմ ա տըրա՜ վըեռները մըխկըտըցնըիլը, համա ըլետ վազ ա տալըի։ Տղեն տըենըմ ա, վըեր ըլըմ չի քիրը եդնեն հասնըիլ դի, հայլին հանըմ ա ու ետըըրեդ շպըրտըմ՝ ծըեռաց մի ծով ա տա՜ռնըմ, քիրը մընըմ ա ծովըմը խեխտվըմ, ինքը մընըմ ա ծովըի էն մի ղըրաղին՝ ազատվըմ։